NA KONFERENCIJI U VENECIJI DOGOVORENA SURADNJA PULSKOG SVEUČILIŠTA S EUROPSKIM PARTNERIMA

FORTE MARGHERA ili kako bivšu vojnu zonu, poput pulske Valelunge pretvoriti u kreativni, znanstveni i rekreativni centar za lokalno stanovništvo

U Puli su u sklopu projekta Adrifort uređene pješačke i bike staze koje povezuju nekoliko štinjanskih utvrda, no tu se stalo. Kroz nastavak projekta, u suradnji s kolegama s venecijanskog sveučilišta i istraživačkog centra Forte Marghera te europskih partnera, mogao bi se revitalizirati dio bivšeg zapuštenog vojnog kompleksa i neke od gradskih utvrda, slažu se i naši sugovornici Daniele Sferra i Nicola Camatti, znanstvenici sa sveučilišta Ca' Foscari

NAPISALA I SNIMILA
doc.dr.sc. Nataša UROŠEVIĆ

Europski primjeri dobre prakse i modeli transnacionalne projektne suradnje u valorizaciji zajedničke europske baštine bile su glavne teme konferencije "Fortified systems: from frontier places to European Cultural Corridors: a cultural, environmental and scientific open approach to fortified heritage", koja je održana u znanstveno-istraživačkom centru Forte Marghera u Veneciji. Na konferenciji su, uz stručnjake i predstavnike međunarodnih istraživačkih mreža koje okupljaju 200 europskih gradova s fortifikacijama, kao suorganizatori sudjelovali i znanstvenici s pulskog Sveučilišta, koji su s kolegama iz Povijesnog i pomorskog muzeja Istre predstavili dosadašnje i aktualne projekte u valorizaciji fortifikacija.

Studijski boravak u Veneciji brojna pulska delegacija iskoristila je i za sastanke s predstavnicima Sveučilišta Ca' Foscari, s kojima je dogovoren nastavak suradnje na EU projektima i združenim studijskim programima, radionice i ljetne škole te razmjena istraživača i studenata.

Društvena poduzeća

Dvije i pol godine nakon početka pandemije, Venecija je ponovno prijestolnica europskog prekomjernog turizma, koju posjeti 100.000 turista dnevno, dvaput više od 55.000 stanovnika. Iako se riješila kruzera u starogradskoj jezgri, a početkom 2023. počinje i naplata ulaska u grad za turiste, kako bi stigli na Biennale u Arsenal i Giardine, ljubitelji kulture moraju se probijati kroz neugodnu turističku gužvu drevnim kvartovima. Ipak, nakon tek desetak minuta ugodne vožnje tramvajem preko mosta koji grad u laguni povezuje s kopnom, kao kontrast turističkoj košnici stižemo u pravu zelenu oazu. Forte Marghera jedinstven je fortifikacijski sustav oblika zvijezde koji kao da pliva na vodi. Svjedok burne povijesti Venecije i Europe, i danas ima funkciju "vrata Venecije", kao čvorište svih prometnica koje povezuju Mestre s Venecijom i lagunom.

Impozantna tvrđava koju su početkom 19. stoljeća gradile francuska i austrijska vojska, danas je spomenik i javni park, omiljena rekreacijska zona s pješačkim i biciklističkim stazama za lokalno stanovništvo, kulturna četvrt s brojnim izložbenim prostorima u bivšim vojnim barakama i kreativni klaster koji povezuje sveučilišne odjele s istraživačkim centrom i svojevrsnim poduzetničkim inkubatorom za lokalne kooperative. Društvena poduzeća, poput kooperative Controvento, otvorile su 75 novih radnih mjesta, a polovina zaposlenih su teže zapošljive osobe.

Zelenim fortifikacijskim krajolikom veličine 46 hektara u kojem se uz pomoć EU fondova uspješno obnavlja čak 79 bivših vojnih objekata, od 2015. upravlja gradska institucija - Fondacija Forte Marghera. Samo u posljednjih pet godina uloženo je 20 milijuna eura u kulturnu infrastrukturu, čak 2.500 četvornih metara novih izložbenih prostora, uključujući i vojni muzej, znanstveno-istraživački i konferencijski centar, sveučilišne odjele, studijsku biblioteku, prostore za brojne lokalne udruge, a uređen je i interni sustav komunikacija, mostova i bike staza, saznajemo od voditelja Zaklade Stefana Mondinija.

Ove godine multifunkcionalni centar Forte Marghera ugostio je čak 1.290 različitih kulturnih, znanstvenih i zabavnih programa, konferencija i manifestacija, sajmova, koncerata i kreativnih radionica. Ukupni budžet fondacije iznosi 190.000 eura, od čega 35 posto odlazi na održavanje zelenih površina, 24 posto na održavanje zgrada, 17 posto na troškove plaća i 12 posto na rad znanstveno-istraživačkog centra. Obnovu bivših vojnih objekata financira Grad Venecija preko svoje Fondacije Forte Marghera iz EU fondova i proračunskih sredstava ministarstva kulture.

Uređeni su izložbeni prostori, vojni muzej, znanstveno-istraživački i konferencijski centar, sveučilišni odjeli, studijska biblioteka, prostori za lokalne udruge, mostovi i bike staze – Forte Marghera

> *Uspjeli smo postati mjesto susreta za lokalno stanovništvo: godišnje nas posjeti 400.000 korisnika, rekreativaca, obitelji s djecom i mladih kojima je Forte Marghera postalo omiljeno mjesto za kreativan rad, uživanje u kulturi i druženje u prirodi*
>
> ***Stefano Mondini, voditelj Fondacije Forte Marghera***

Fiorenzo Meneghelli i Nataša Urošević

Revitalizirana bivša vojna zona koja podsjeća na pulsku Valelungu

Za lokalnu zajednicu

- Grad Venecija osnovao je Zakladu Forte Marghera za potrebe održivog upravljanja, istraživanja i valorizacije kulturne i prirodne baštine lokalnog fortifikacijskog krajolika i bivše vojne baštine. Zaklada, koja djeluje na neprofitnoj osnovi, provodi istraživanje, obuku i stručno usavršavanje, organizaciju kulturnih inicijativa, promicanje intervencija sufinanciranih javnim sredstvima, savjetovanje i planiranje u području održavanja i revitalizacije baštine, pojašnjava arhitekt Fiorenzo Meneghelli, voditelj studijskog centra za istraživanje fortifikacijske baštine.

Znanstveno-istraživački centar Forte Marghera, koji je ugostio europske stručnjake na dvodnevnoj konferenciji, smješten je u jednom od prvih obnovljenih objekata u impozantnoj tvrđavi, uz vojni muzej i studijsku biblioteku. Nakon napornog istraživačkog rada, ljubitelji fortifikacijske arhitekture mogu se okrijepiti u obližnjem eno-gastro kvartu, u kojem vrhunske restorane vode društvena poduzeća - kooperative, koje nude ekološki certificiranu hranu i vina lokalnih proizvođača. U pauzi konferencije domaćini su nas proveli ovim jedinstvenim fortifikacijskim krajolikom, koji je ugostio i nekoliko paviljona aktualnog Biennalea u bivšoj barutani i nekadašnjim vojnim barakama, neposredno uz radionice za studente Akademije primijenjenih umjetnosti.

Opuštenu atmosferu garantira i živa glazba s obližnje otvorene pozornice, koja, uz brojne kreativne radionice, svakodnevno okuplja lokalno stanovništvo. Ipak, posebna atrakcija je hotel za mačke, koji je otvorilo lokalno društvo za zaštitu životinja, pretvorivši Forte Margheru u pravi raj za četveronožne ljubimce.

- Uspjeli smo postati mjesto susreta za lokalno stanovništvo: godišnje nas posjeti 400.000 korisnika, rekreativaca, obitelji s djecom i mladih kojima je Forte Marghera postalo omiljeno mjesto za kreativan rad, uživanje u kulturi i druženje u prirodi, kaže Mondini. Kontinuiranim ulaganjima u projekte revitalizacije, koji su financirani iz EU fondova, mali ali uspješan tim stručnjaka uspio je nekad zapuštenu i neuglednu tvrđavu pretvoriti u multifunkcionalan centar susreta, rekreacije i zabave, kulture i kreativnosti, istraživanja i znanosti.

Proces revitalizacije intenzivirao se kroz projekt Adrifort, u kojem je sudjelovalo i pulsko i venecijansko sveučilište, uz Grad Veneciju i Regiju Veneto. Pulski tim posebno je zanimalo kako su venecijanski partneri uspjeli, u relativno kratkom razdoblju, tako uspješno transformirati bivšu vojnu zonu, kakvima i naš grad obiluje, u kreativni klaster i svojevrsni razvojni inkubator, koji bi mogao poslužiti kao model dobre prakse i za bivše pulske vojne zone, poput Valelunge.

Štinjanske utvrde

U Puli su, podsjetimo, u sklopu projekta Adrifort uređene pješačke i bike staze koje povezuju nekoliko štinjanskih utvrda, no tu se stalo. Kroz nastavak projekta, u suradnji s kolegama s venecijanskog sveučilišta i istraživačkog centra Forte Marghera te europskih partnera, mogao bi se revitalizirati dio bivšeg zapuštenog vojnog kompleksa i neke od gradskih utvrda, slažu se i naši sugovornici Daniele Sferra i Nicola Camatti, znanstvenici sa sveučilišta Ca' Foscari.

Upravo su modeli održive regeneracije bivših vojnih zona kroz participativne suradničke modele upravljanja, koji uspješno koordiniraju ključne dionike i lokalno stanovništvo, bili glavna tema skupa. Bivša vojna i fortifikacijska baština kao katalizator zelenog urbanog razvoja i kohezije te pokretač europskih društvenih vrijednosti predmet je brojnih europskih projekata predstavljenih na skupu. Izgradnja kapaciteta za javne i privatne dionike u postizanju ciljeva Europskog zelenog plana kroz prilagodbu klimatskim promjenama i društveno uključivo djelovanje glavni je cilj i aktualnih projektnih prijava u sklopu programa HORIZON, INTERREG i Erasmus+.

Umrežavanje vojnih muzeja

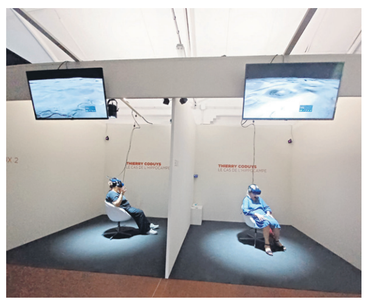
Arhitekti iz Krakova i Varšave Anna Staniewska i Marcin Gorski prezentirali su poljske modele vrlo uspješne revitalizacije fortifikacija, koje su prenamijenjene u prostore za potrebe lokalnih zajednica, predloživši zajedničke ljetne škole za studente europskih sveučilišta, po uzoru na radionice fortifikacijske arhitekture na Brijunima. Među uspješnim modelima upravljanja fortifikacijskim sustavima, predstavljena je i javna ustanova Suomenlinna, koja upravlja istoimenom pomorskom tvrđavom u Helsinkiju, UNESCO-ovim modelom dobre prakse održivog turizma u zaštićenim područjima. Nakon što je 1970-ih demilitarizirana i zaštićena kao svjetska baština, nekadašnja švedska, ruska i na kraju finska vojna baza pretvorena je u multifunkcionalan rekreacijski, turistički i rezidencijalni prostor u kojem, prema riječima voditeljice Tuije Lind, stalno živi 800 i radi 350 lokalnih žitelja.

I šibenska Tvrđava kulture predstavila se kroz kontinuitet EU projekata, kojima je stvoren temelj za održivi urbani razvoj, kreirani planovi upravljanja i izgrađena javna institucija koja zapošljava 50 kulturnih djelatnika i angažira nekoliko tisuća sugrađana kroz volontiranje na zaštiti kulturne baštine, istaknula je Đurđa Vrljević Šarić, voditeljica Odjela za međunarodnu suradnju i projekte.

Juan Antonio Mira Rico s Otvorenog sveučilišta Katalonije govorio je o revitalizaciji španjolskih fortifikacija, a voditelj regionalne ustanove za krajolike Antwerpena Wim Debaene predstavio je projekt "Recapture the fortress cities", primjer dobre prakse programa Interreg Europe, koji je okupio europske gradove s prstenima fortifikacija. Suorganizator konferencije Daniele Sferra sa studentima Ca' Foscari predstavio je preliminarnu studiju socio-ekonomskih učinaka valorizacije fortifikacija. Stručnjaci s TU Graz prezentirali su studentski projekt transformacije graničnih prostora ratnih sukoba u prostore mirovnih inicijativa. Stipendistica poljske Akademije znanosti Olha Tikhonova predstavila je transkulturnu fortifikacijsku baštinu Ukrajine, a Alexander Jordan iz vojnog muzeja u Rastattu predložio je projekt umrežavanja europskih vojnih muzeja na programima digitalizacije i razmjene izložbi. Dirk Röder, voditelj europske kulturne rute Forte Cultura, ukazao je na važnost projektnog umrežavanja i suradnje, predstavivši aktualne prekogranične inicijative.

Sudionici konferencije u Veneciji

Virtualni posjet venecijanskom Biennaleu iz Forte Marghere

Obnovljena bivša vojna baraka ugostila je paviljon venecijanskog Biennalea